

РОЗДІЛ 3. ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

ПОЗИТИВНА СОЦІАЛІЗАЦІЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ – ВЕКТОР ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

POSITIVE SOCIALIZATION OF STUDENTS WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS – VECTOR OF PERSONAL AND PROFESSIONAL SELF-REALIZATION OF PHYSICAL EDUCATION TEACHERS

У статті ґрунтовно висвітлюється специфіка особистісно-професійної самореалізації вчителя фізичної культури в контексті позитивної соціалізації учнів з особливими освітніми потребами (ООП). Підкреслюється, що ця самореалізація є критично важливою умовою ефективної інклюзивної освіти, оскільки саме вчитель фізичної культури має потенціал активно впливати на формування соціально-комунікативних навичок, розвиток емоційного інтелекту та адаптивності учнів з ООП.

Обґрунтовано значення здатності майбутнього педагога до компетентного і повноцінного застосування педагогічних інструментів, спрямованих на позитивну соціалізацію учнів загалом і тих, хто має ООП зокрема. Така здатність охоплює глибоке розуміння потреб дитини, використання індивідуалізованих методик взаємодії та формування інклюзивного освітнього середовища.

Особлива увага приділяється ролі педагогічної рефлексії, ціннісно-сміслової регуляції та мотиваційної готовності до інклюзивної взаємодії, що є важливими чинниками у запобіганні соціально-професійній дезадаптованості вчителя. Відсутність цих компонентів може призвести до труднощів у професійній діяльності, емоційного вигорання та неефективної роботи в інклюзивному класі.

Продемонстровано, що фізична культура створює унікальні умови для розвитку соціально-комунікативних компетентностей учнів з ООП, забезпечує простір для самовираження, формує навички командної роботи, взаємоповаги та подолання комунікативних бар'єрів.

Виокремлено ключові особистісні якості педагога, необхідні для успішної реалізації освітніх і соціальних цілей в інклюзивному середовищі: емпатія, креативність, толерантність, адаптивність, здатність до партнерської взаємодії. Саме ці якості дозволяють вчителю фізичної культури не лише виконувати навчальні функції, а й стати провідником позитивних змін у житті дитини з ООП.

Підтверджено ефективність особистісно-діяльнісного підходу у формуванні готовності студентів педагогічних закладів до особистісно-професійної самореалізації, що безпосередньо сприяє підвищенню результативності інклюзивної освіти. Такий підхід стимулює розвиток внутрішньої мотивації, формування професійних орієнтирів та глибокого розуміння соціальної ролі вчителя.

Ключові слова: особистісно-професійна самореалізація, профілактика соціальної деа-

даптованості, вчитель фізичної культури, позитивна соціалізація, особливі освітні потреби (ООП), педагогічна рефлексія, ціннісно-сміслова регуляція, соціальні навички, інтеграція учнів з ООП в освітньо-здоров'язбережувальне середовище закладу освіти.

The article thoroughly examines the specifics of personal and professional self-realization of physical education teachers in the context of positive socialization of students with special educational needs (SEN). It emphasizes that this self-realization is a critical condition for effective inclusive education, since it is the physical education teacher who has the potential to actively influence the formation of social and communication skills, the development of emotional intelligence, and the adaptability of students with SEN. The importance of the future teacher's ability to competently and fully apply pedagogical tools aimed at the positive socialization of students in general and those with SEN in particular is substantiated. This ability encompasses a deep understanding of the child's needs, the use of individualized interaction techniques, and the formation of an inclusive educational environment. Particular attention is paid to the role of pedagogical reflection, value-semantic regulation, and motivational readiness for inclusive interaction, which are important factors in preventing the social and professional maladjustment of teachers. The absence of these components can lead to difficulties in professional activity, emotional burnout, and ineffective work in an inclusive classroom.

It has been demonstrated that physical culture creates unique conditions for the development of social and communication competencies of students with SEN, provides space for self-expression, and forms skills of teamwork, mutual respect, and overcoming communication barriers.

The key personal qualities of a teacher necessary for the successful implementation of educational and social goals in an inclusive environment have been identified: empathy, creativity, tolerance, adaptability, and the ability to interact as a partner. It is these qualities that allow physical education teachers not only to perform their educational functions, but also to become agents of positive change in the lives of children with SEN.

The effectiveness of the personal-activity approach in preparing students of pedagogical institutions for personal and professional self-realization has been confirmed, which directly contributes to improving the effectiveness of inclusive education. This approach stimulates the development of internal motivation, the for-

УДК 376.1–056.34:371.3:796

DOI <https://doi.org/10.32782/ip/86.2.15>

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0

Кічук Н.В.,

докт. пед. наук,

професор кафедри дошкільної та початкової освіти

Ізмаїльського державного гуманітарного університету

tion of professional guidelines, and a deep understanding of the social role of the teacher.

Key words: personal and professional self-realization, prevention of social maladjustment, physical education teacher, positive socialization,

special educational needs (SEN), pedagogical reflection, value-semantic regulation, social skills, integration of students with SEN into the educational and health-promoting environment of the educational institution.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. У сучасному суспільстві з економіко-соціальними змінами, що відбуваються, проблема самореалізації особистості залишається актуальною. Пошук шляхів вирішення проблеми самореалізації проходить через розкриття сутності людини, її багатогранної особистості, що містить в собі єдність фізичного і духовного.

Особистісної актуальності набуває феноменологія особистісно-професійної самореалізації, адже попри підвищення пливучості цифрових технологій на особистісне зростання сучасного здобувача освіти, неперевершеною залишається особистісно-професійна впливовість педагога; класичною наукою переконливо доведено (Л. Виготський, А. Дистервег, В. Сухомлинський, К. Ушинський та ін.), що поняття «особистість» є ширшим за поняття «професія».

Кардинальні зміни в сучасному суспільстві зумовили трансформацію життєвих орієнтацій майбутніх педагогів. Екзистенціальний пошук сенсу життя сприймається як втрата власної ідентичності та стійкості внутрішнього світу, пошук себе в системі професійного самовизначення стає здебільшого синонімом «особистісної неуспішності». Тому загострення набуває проблематика, яка у вищій школі «входить» у професію, психологічного благополуччя молоді, а також на часі й оптимізації психолого-педагогічного супроводу здатності здобувачів до процесу особистісно-професійної самореалізації.

У площині зазначеного перебувають проблемні питання, пов'язані із здатністю ресурсів вищої педагогічної школи в аспекті профілактики соціальної дезадаптованості майбутнього педагога.

Особистісно-професійна самореалізація майбутніх педагогів фізичної культури чи ненайущільніше пов'язана з усвідомленням тілесності як межі між «суб'єктивним» і «об'єктивним», внутрішнім і зовнішнім в самості особистості. Критеріями самореалізованої особистості в такому випадку стають образ тіла як екстериоризованої суб'єктності, готовності до педагогічного фізкультурно-спортивного вдосконалення. Внаслідок цього результатом самореалізації стає фізичне вдосконалення, а об'єктом – людська тілесність.

Саморефлексія досвіду викладацької діяльності в закладі вищої освіти (далі – ЗВО) переконує в тому, що процес фізичного вдосконалення спрямований не тільки на актуалізацію потенційних можливостей майбутніх педагогів фізичної культури, але й передбачає «закінченість», «завершеність»,

«мету» у формі «сухого залишку» – ставлення, знань, умінь і способів діяльності, спрямованих на здатність «розвивати» тілесність іншого. Тому в якості значущої характеристики особистісно-професійної самореалізації майбутніх педагогів фізичної культури виділимо дихотомію. У такому випадку самореалізація стає критерієм «опредмечування можливого», «виконання призначеного». Обсяг дихотомічного поняття «особистісно-професійна самореалізація майбутніх педагогів фізичної культури» включає два вектори самореалізації: самореалізація через реалізацію власної тілесності та самореалізація через формування тілесності вихованців, здобувачів освіти.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Питання професійного становлення особистості широко висвітлюється у низці ґрунтовних наукових праць (С. Максименко, В. Моляко, Н. Пов'якель, В. Семиченко, Н. Чепельова та ін.). Увага дослідників здебільшого зосереджена на процесі професіоналізації педагогів (Г. Балл, І. Зязюн, Т. Щербан, В. Піддячий та ін.), формуванні педагогічної свідомості (Ю. Швалб) та усвідомленні професійної ролі майбутніми вчителями (Н. Шевченко, О. Чепішко). Окремо акцентується важливість вивчення особистісного розвитку педагогів у контексті ціннісно-сміслової регуляції (О. Бондарчук, І. Галян, М. Савчин та ін.).

Мета статті – визначити особливості та умови, що сприяють ефективній особистісно-професійній самореалізації вчителя фізичної культури в контексті підтримки процесу позитивної соціалізації учнів з особливими освітніми потребами, зокрема, в аспекті стимулювання розвитку соціальних навичок, інтеграцію та самовираження таких учнів через фаховий потенціал діяльності педагога.

Виклад основного матеріалу дослідження. Особистісна самореалізація є теоретичним конструктом, який у межах відповідної наукової концепції презентує форми, види та системні характеристики самореалізації. Ми розглядаємо особистісно-професійну самореалізацію майбутніх педагогів фізичної культури в контексті експліцитних та імпліцитних патернів. Прагнення до прогресивних змін діяльності (ефективності та продуктивності), що виражається в знаходженні коротшого шляху досягнення цілей і мінімізації витрат, відображає експліцитність особистісної самореалізації. Імпліцитний патерн особистісної самореалізації, що розвивається незалежно від свідомого контролю, не знаходить очевидного відображення в діяльності, але впливає на «психологічне самопочуття» сучасного вчителя закладу

загальної середньої освіти (далі – ЗЗСО) оскільки заснований на асоціативних уявленнях про успішну особистість, багаторазовому повторенні ситуації успіху (або неуспіху) в процесі навчання. Отже, особистісно-професійна самореалізація визначається не тільки психологічними особливостями прояву суб'єктності, але трансформацією внутрішнього світу шляхом рефлексування відносин з навколишнім, власних переживань, актуалізації суб'єктивного досвіду в суцільному процесі.

Вивчення й узагальнення наукового фонду з проблеми особистісно-професійної самореалізації, зокрема, фахівців, які набувають професію типу «людина-людина» (що репрезентує і педагогічну професію) доводить: особистісно-професійне призначення саме педагога безпосередньо взаємопов'язане і взаємозумовлене тими пріоритетами, які на певному етапі розвитку соціуму постають саме перед освітньою сферою.

Впродовж останніх десятиліть принципово значущою для цивілізованого суспільства визнано ідею інклюзії (А. Колупаєва, Д. Мітчелл, Д. Уорд, І. Фегерлінд, Б. Шестедні та ін.). У цьому плані, як доводить проведений науковий дискурс, вже розроблено конструктивні педагогічні концепції та склався результативний досвід інклюзивної освіти [3]. Натомість бракує систематизації наукових уявлень про вектори успішної особистісно-професійної соціалізації саме вчителів фізичної культури у вище окресленій площині.

Активна особистісно-професійна самореалізація проявляється на рівні творчого перетворення, на якому майбутні педагоги фізичної культури виявляють «суб'єктивність» [1, с. 22], «опредмечене» фізичне самовдосконалення в процесі виконання завдань імітаційного моделювання. Отже, ситуація професійної підготовки майбутніх педагогів фізичної культури знімає антагоністичні відносини «активності» і «пасивності» самореалізації, збагачуючи дихотомію «глибинною» якістю суб'єктності.

Реальна і уявна самореалізація відображають мотиваційні установки майбутніх педагогів фізичної культури, полярні ціннісні орієнтири перетворення ситуації, інтернальність і екстернальність, антонімічну репрезентацію суб'єктивних просторів. Сміслові поле концепту включає утилітарність процесу самореалізації. У процесі освоєння професійної педагогічної діяльності таким результатом є здатність студентів до освоєння способів дій у межах квазіпрофесійної діяльності, зокрема, у період педагогічної практики у ЗВО. Тому в якості ознак реальної самореалізації доцільно виділити стійкість, стабільність, планомірність.

Продуктивність особистісно-професійної самореалізації майбутніх педагогів фізичної культури сучасними дослідниками розуміється як сукупність їхніх досягнень, сприйняття соціальної значимості педагогічної діяльності та рефлексія

власних можливостей, здібностей, готовності самореалізуватися в просторі загальноприйнятих правил, а також усвідомлення власної особистості як «концептуального центру» [4, с. 122] особистісно-професійної самореалізації. Особистісно-професійна самореалізація майбутніх педагогів фізичної культури в умовах професійної підготовки являє собою прагнення до реалізації потреби і здатності особистості до вдосконалення своєї тілесності, результатом такого «опредмечування» стає фізична досконалість. Отже, особистісно-професійна самореалізація обумовлена фактичним потенціалом педагогічного фізкультурно-спортивного вдосконалення. У такому випадку продуктивність особистісно-професійної самореалізації може розглядатися як достатня або недостатня. Фактуальність продуктивної самореалізації «протистоїть» емоційно-оцінним судженням про процес професійного саморозвитку особистості, оскільки в процесі навчання продуктивність самореалізації майбутніх педагогів фізичної культури чітко проявляється в практико-орієнтованій діяльності, професійній педагогічній мотивації.

Зауважимо, що не всі результати пошуку шляхів вирішення проблеми самореалізації знаходять практичне втілення. Не всі здобувачі освіти мають можливість і чіткий шлях досягнення успіху в житті та у своїй професійній діяльності. Все це призводить до неповного розкриття свого особистісного потенціалу, здібностей, знань, досвіду і умінь в різних як фахово значущих, так і суспільно самоцінних сферах. Неможливість реалізації або неповна реалізованість людини відбивається в політиці, економіці та в соціальній сфері. Крім цього, це віддзеркалюється й на самій людині, на її внутрішньому світі.

З цього випливає, наскільки важливим є пошук шляхів уможливлення процесу самореалізації особистості, які були б науково обґрунтовані і цілеспрямовані, мали чіткий алгоритм формувального впливу на цей процес. Також залишається актуальним у цьому ракурсі й пошук оптимального простору, де забезпечується формувальний вплив самореалізації на особистісний розвиток людини. Все це сприятиме введенню майбутнього фахівця в його професійну діяльність, становленню як фахівця і знаходженню в його професійній діяльності власного стилю роботи. Далі, це позитивно позначиться на саморозвитку, збільшенні подальшого бажання до особистісного і професійного зростання. Одним з перспективних напрямків є формування і подальший розвиток фізичної культури особистості.

При цьому трактуючи феноменологію здоров'я у встановлених ученими, зокрема М. Савич, вимірах – духовний, особистісний, тілесний [6], означене вище підкреслює важливість фізичної культури і спорту в сучасному світі, як простору, де людина може здійснити не тільки свою

самореалізацію, але і розкрити наявний потенціал, розвиватися як особистість, а також зберегти і зміцнити своє здоров'я. Обмеження в руховій сфері не дає людині широкого розуміння і, як наслідок, позитивних результатів сутності фізичної культури особистості. Людина містить в собі духовно-фізичну єдність, яка може розкритися у фізичній культурі.

Однак сфера саме фізичної культури вимагає відповідного підходу, зокрема, щодо особистості майбутнього фахівця, а в нашому дослідженні – майбутнього вчителя.

Так, в традиційному розумінні вчитель фізичної культури у процесі взаємодії з учнем з особливими освітніми потребми (далі – учень з ООП) має проявляти себе щонайменше як особистість. Такий підхід «інтелектуалізований», має зовнішню оцінку та орієнтований на отримання знань в межах спілкування «вчитель – учень». У центризованому ж підході спілкування передбачає самостійний і вільний початок з боку учня, який орієнтований на оволодіння знаннями у вигляді особистого досвіду. Тоді перед вчителями ставиться завдання стимулювання і підтримки процесу навчання, ініційованого учнем.

Таким чином, найкращі, найбільші можливості і найсприятливіші умови створюються при підході, який зосереджений на учневі. Найбільш оптимальним науковим підходом, який реалізує зосередження на учневі, є особистісно-діяльний (І. Бех, В. Татенко, В. Сухомлинський та ін.). Цей підхід дає можливість особистості вчителя формуватися самостійно в процесі діяльності та спілкування з оточенням, яке бере участь у цій діяльності. Особистість здобувача освіти визначає форму діяльності та спілкування з іншими учасниками. Сам підхід представляє собою поєднання двох складових: особистісної та діяльнісної. Особистісна складова (або підхід) передбачає врахування всіх внутрішніх психічних якостей, властивостей, станів і процесів, що відбуваються у внутрішньому світі людини, причому вони є вторинними і залежать від «конкретики» соціального та індивідуального буття певної людини і встановлюються її законами мірностями розвитку.

В особистісно-діяльному підході під час навчання в центрі знаходиться учень з його цілями і мотивами, з урахуванням його психіки та її складовими. Отож, мета кожного навчального заняття (зокрема, на уроці фізичної культури) при використанні цього підходу, визначається від кожного учня групи і цілою групою. Вихідні функції контролю та інформації з боку вчителя, поступово трансформуються в координаційні. Внаслідок цього і змінюється сама форма взаємодії між учнями і вчителем. Набувається суб'єкт-суб'єктна форма взаємодії, у вигляді співпраці. В організованій вчителем взаємодії відбувається постановка завдань з подальшим їх вирішенням. Ця співпраця і взаємодія

будується таким чином, що у вирішенні поставлених завдань беруть участь самі учні. У такій взаємодії та співпраці створюється колективний або груповий суб'єкт і здійснюється в процесі навчання колективна або групова комунікація. Так, відбувається навчання учня у взаємодії з колективом або групою, що значно підвищує активність резервів і можливостей кожної окремої особистості [5, с. 18].

По суті, особистісно-діяльний підхід може бути описаний як шлях самореалізації та самовираження для вчителів, площиною можливостей реалізації їхніх мотивів, поставлених цілей, задоволення інтересів. Цей стиль передбачає, що навчання відбувається з урахуванням наявного досвіду вчителя, особистісних особливостей, а також враховує наявні мотиви, особисті інтереси, поставлені цілі, внутрішні ціннісні орієнтації та передбачувані перспективи. Відтак ним досягається більш ефективна реалізація одного з основних завдань щодо трансформації фахівця якісного рівня, більш професійного і компетентного, з підвищеною соціальною активністю, зі сформованою духовністю і особистості, котра незупинно прагне до саморозвитку.

Зауважимо ще на одному аспекті порушеної проблеми, а саме: щоб підвищити активність особистості в навчальному процесі, крім мотивів досягнення можуть бути актуалізовані й інші мотиви, на кшталт, мотив самовираження, самоствердження; мотив бути самостійним і не підкорятися; мотив суперництва (бути першим і кращим); мотив самовдосконалення; мотив самореалізації; мотив у соціальному визнанні та схваленні та інші соціально значущі мотиви. Мотив досягнення включає в себе різні цілі і, відповідні цим цілям, сенси, тобто включає в себе особисті життєві пріоритети.

Постановка людиною особистої мети і розуміння свого місця в житті та діяльності формує орієнтир і сенс у життєдіяльності. Так, розуміння і усвідомлення особистих цілей людиною сприяє розумінню і усвідомленню власних сенсів у житті та діяльності.

Сучасна наука довела, що у всіх діях людини знаходяться сенси протягом її життя і діяльності (В. Кремень, О. Локшина, Т. Титаренко та ін.), що постають у різних формах, за допомогою яких вона здійснює самореалізацію. На своєму життєвому шляху людина в пошуку самого себе, в прагненні стати самим собою, «віднаходить» і, по суті, усвідомлює власні сенси. Для того, щоб їх відкрити і прояснити своє сьогодення і минуле, а також бути готовим до майбутнього, необхідні знання і досвід, які б допомогли означене здійснити. Все це наділяє час, знання і досвід духовними сенсами, які осмислює і вносить свій власний смисловий контекст зі свого особистого духовного багатства. Вімітимо, що єдність між сенсом і досвідом є архетип. Архетипічний пласт духовності наділяє сенсами, наявними мотивами і цілями людини щодо

духовної сфери і дає можливість нового розуміння і осмислення світу, оскільки взаємопов'язана з пізнавальними і чуттєвими сферами людини. У цьому процесі відбувається духовний розвиток людини, в якому сенси є складовими світу. Ці сенси, по суті, можуть слугувати своєрідним методом самореалізації, служать «одиницею» виміру духовності та критерієм осмисленості та усвідомленості власного «Я», а також зовнішнього світу. Однак, як слушно зауважують дослідники, для надання сенсу духовному змісту необхідно дотримання певних умов [2, с. 17].

Першим є те, що сенс і мета повинні бути співвіднесені між собою, оскільки цілі формують орієнтири щодо подальшого вибору. Це є складним процесом і не є якимось простим явищем з одним напрямком. Крім цього, в особистій свідомості повинна бути узгодженість поглядів, відсутність суперечливості в переконаннях і протилежності в напрямках. Цілі показують, наскільки доцільним був зроблений вибір і наскільки він був обумовлений.

Від доцільності і від того, наскільки мета була обумовлена, залежить майбутній для людини вибір, оскільки вони є орієнтирами для неї і виступають своєрідним еталоном або ідеалом. Цей еталон або ідеал може бути представлений у двох видах. Перший представляє собою еталон (ідеал), для якого цілі людиною вибираються вже готові і представлені кимось (у нашому випадку – викладачем). Тоді людина остає суб'єктом досягнення «чужих», хоча це стосується і її, цілей. Якщо ж цілі поставлені самою людиною, то тоді у неї вмотивовується творча діяльність, спрямована на досягнення поставленої мети. Тут і відбувається відмінність людини як виконавця чи творчої особистості. У творчій діяльності проявляється глибокий і змістовний психолого-педагогічний сенс «перетворювальності» як над своїм буттям, так і над собою. Також тут реалізується сенс самовдосконалення особистості в духовній сфері через культуру, що дає можливість проявляти самовираження і самореалізацію. Вітак людина, як особистість, знаходить себе, своє місце в навколишній реальності, зміцнюючись індивідуально і духовно збагачуючись.

Другим важливим є те, що в самореалізації відбувається вираження смислів. Самореалізація постає як вихід і прояв глибинного особистісного резерву або потенціалу, орієнтацією якого є прагнення і активний пошук, за влучним висловом І.А. Зязюна, «краси, добра та істини». Слід зауважити, що самореалізація може відбуватися не тільки щодо духовної сфери. Особистість може реалізовуватися в різних областях, залежно від того, як вона ставиться до навколишнього світу, до іншого або до того, що для неї не має значення. Цей процес самореалізації «повертається на себе і стає егоцентричним. З цього випливає, що самореалізація особистості в духовній сфері не завжди

може бути в гармонії з навколишнім світом. Прикладом можуть слугувати випадки, коли суспільство відкидає духовність, духовні цінності будь-якої людини. Однак для духовного життя людини самореалізація залишається виходом для встановлення особистих духовних цінностей. Тому, для духовної самореалізації необхідно дотримання, зокрема, наступні сукупності умов: самореалізація повинна здійснюватися при осмисленні смислів і цілей; доречно, щоб глибока самореалізація проходила при приєднанні до архетипного пласту та у вигляді прилучення до загальнолюдських цінностей і в прояві активності в духовно-творчій діяльності.

Мають рацію, на наше переконання, ті дослідники, які критеріями духовного становлення і подальшого розвитку особистості для молодшої людини розглядають такі:

- прояв ставлення до інших людей як цінності. Це виражається у співчутті, совісті, чуйності, співучасті, доброті, душевності, а також у особистісних якостях правдивості, самовладання, дружелюбності, самовіддачі тощо;

- вияв цілеспрямованості й творчості у процесі життєдіяльності. Йдеться про альтруїзм, співучасть, відкритість для інших, прояв у колективній творчості та ін.;

- прояв активності особистості в духовно-творчій діяльності. Дійсно, активність виражається і у наявності прагнення до успіху, винахідливості, і у здатності винаходити, і у надійності, в обов'язковості, і у волі, бадьорості, життєлюбстві, життєрадісності тощо [8, с. 67].

Зваживши на науковий фонд з окресленої проблеми, доцільним важливо зауважити, що при наявності мотивації досягнення і сенсів, у людини все ж залишаються якісь внутрішні проблеми щодо особистісного зростання або якісь протиріччя. Однак вони постають вже є своєрідним стимулом для активної діяльності в обраному напрямку щодо внутрішніх ідеалів і еталонів. Внутрішні проблеми і протиріччя також сприяють тому, що особистість у пошуку їх розв'язання пізнає навколишній світ, налагоджує спілкування з ним. У той же час особистість у процесі активної соціалізації духовно перетворюється і розвивається при триваючій цілеспрямованій діяльності.

Як відомо (М. Забродський, В. Семиченко, В. Ямницький та ін.), найбільш активна та інтенсивна соціалізація людини відбувається у студентському віці. У цьому періоді молоді люди відрізняються найбільшою соціальною активністю, мають високий інтелектуальний та освітній рівень, є активними споживачами духовних цінностей, володіють підвищеною мотивацією до навчальної пізнавальної діяльності.

З точки зору психологічних особливостей процесу соціалізації учнів з ООП та особистісно-професійної самореалізації вчителя фізичної

культури, який працює з зазначеною категорією дітей, то, те що відбувається у такій взаємодії, особистість формовується професійна спрямованість і відповідне ставлення до професії. Важливо відзначити, що тут підтверджується свідомий і осмислений вибір професії і подальше формування та розвиток професійних якостей для вдосконалення у контексті обраної професії. Причому розвиток професійних якостей не повинен відбуватися за екстенсивно-інформаційним стандартом фахівця, який ґрунтується на вимогах необхідності конкретних знань, а в напрямку формування функціональних і операційних якостей, необхідних для суб'єкта професійно-трудої діяльності. Цими якостями є: постійне прагнення до отримання і оволодіння знаннями, вмінням самостійно формувати і вирішувати завдання в професійній діяльності, знаходити різні варіанти додаткових рішень і розробляти критерії для пошуку найбільш ефективного рішення.

Зазначене набуває виключної ваги з огляду на соєрідність нозологій певного здобувача освіти, якому притаманні ООП.

Для того, щоб бути суб'єктом створення духовності та духовних цінностей, необхідно набуті відповідні компетентності щодо здійснення професійної діяльності, зокрема, в інклюзивному середовищі оволодіти кращим досвідом і культурним надбанням. Читель, як представник інтелігенції, таким чином, у своїй професійній діяльності бере на себе не тільки функцію розвитку прогресу, а й поширювача загальнолюдських і духовних цінностей.

Отже, упродовж навчання у вищій школі процес науття майбутнім фахівцем компетентності у сфері інклюзивної освіти включає в себе підготовку спеціалістів із сформованими якостями, що охоплюють соціальні прояви в професійній діяльності на тлі переконань та інноваційного стилю мислення.

Саме у студентському віці відбувається найбільш ефективне формування світоглядних поглядів, принципів і позицій, а також це стосується формування переконань у духовності та духовних цінностях. До того ж в цей період продовжують перебувати сензитивні періоди, сприятливі для навчання і для продовження «дозрівання» естетичних, емоційних та пізнавальних якостей особистості [7, с. 27].

Варто зосередити увагу ще на одному аспекті: молода людина може змінювати свій світогляд, переймати одні погляди і відходити від інших, змінювати системи цінностей. Все це відбувається й на динаміці процесу самореалізації особистості.

Виходом з цієї кризи є залучення особистості вчителя до творчої діяльності, в якій він може реалізовувати і збагачувати свій духовний потенціал. Так, учитель фізичної культури, маючи в арсеналі унікальний ресурс педагогічних інструментів здоров'язбереження, здатний, як засвідчує

практика, більш повноцінно реалізовувати принцип дитиноцентризму через компетентне запровадження і здоров'язбережувальних, і інклюзивних педагогічних технологій. У такий спосіб досягається педагогічний ефект саме позитивної соціалізації дитини з ООП.

Висновки і перспективи подальших розвідок.

Теоретичний огляд наукової літератури показав, що найбільш продуктивними у особистісно-професійній самореалізації майбутнього вчителя фізичної культури постає особистісно-діяльнісний науковий підхід. Його результативність лежить у площині успішної фахової підготовки майбутнього педагога, здатного ставити учня у центрі педагогічної уваги, формуючи його мотивацію та враховувати своєрідність індивідуальності. У такий спосіб досягається повноцінне врахування, зокрема, нозології дитини з ООП. Перед вчителями ставиться завдання стимулювання і підтримка навчання, ініційованого учнем.

Постановка майбутнім вчителем особистої мети і розуміння свого місця в житті і діяльності формує його особистісно-професійні орієнтири і сенс життєдіяльності, зокрема в ракурсі сучасних проблемних питань інклюзивної освіти. Перспективи подальшого наукового пошуку окресленої проблеми вбачаємо у диференціації педагогічного інструментарію особистісно-професійної самореалізації майбутнього вчителя фізичної культури у логіці різновиду практик, передбачених освітнім процесом ЗВО.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Герасименко Ю.С., Кулішов В.С., Мамчур Л.І. Науково-методичне забезпечення розвитку компетенцій і навичок сучасних фахівців. Біла Церква : БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН України. 2024. 124 с.
2. Дамзін О. Особистісно-професійне становлення майбутнього вчителя фізичної культури в процесі позааудиторної роботи. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія*. 2024. № 79. С. 17–22.
3. Кічук Н.В. Деякі конструктивні практико-орієнтовні підходи до інклюзивної освіти в Чехії та Австрії. *Інноваційна педагогіка*. 2023. Випуск 66. С. 293–297.
4. Каплінський В. В., Дамзін О. В. Метод виховних ситуацій у морально-етичному становленні майбутнього вчителя фізичної культури. *Українська педологіка*. Том 21. № 1 (2023). Житомир. Bydgoszcz. 2023. С. 121–130.
5. Кононко О. Л. Культура особистісно-професійного самовираження майбутні педагогів: сутність та умови розвитку. *Наукові записки НДУ ім. М. ГОГОЛЯ. Серія: Психолого-педагогічні науки*. 2024. № 3. С. 17–26.
6. Савчик М.В. Здоров'я людини: духовний, особистісний і тілесний виміри. Монографія. Дрогобич. ПП «Просвіт». 2019. 232 с.

7. Фрицюк В. Професійний саморозвиток педагога: акмеологічний та аксіологічний методологічні підходи. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія*. 2025. Випуск 81. С. 27–31.

8. Хникін О., Каплінський В. Організаційно-педагогічні умови виховання морально-вольових якостей підлітків у процесі позашкільної роботи з фізичної культури. *Наукові записки ВДПУ ім. М. Коцюбинського. Сер. Педагогіка і психологія*. Вип. 70. 2022 р. С. 67–73.

Дата першого надходження рукопису до видання: 08.08.2025
Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 15.09.2025
Дата публікації: 24.09.2025